

УДК 339.942 : 338.48 (447)

М. Біль

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ

Визначено суть транскордонного співробітництва в галузі туризму. Виділено основні форми транскордонного співробітництва в галузі туризму, використання яких дозволить підвищити ефективність реалізації туристичного потенціалу прикордонних регіонів України. Запропоновано основні напрямки активізації транскордонного співробітництва в галузі туризму між Україною та Європейським Союзом.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, туризм, євро регіон, транскордонний туристичний кластер.

Транскордонне співробітництво є однією з характерних ознак сучасних світогосподарських відносин, важливою складовою загальнодержавної політики у різних галузях національної економіки, а також особливою формою зовнішньоекономічної діяльності прикордонних територій.

Процеси налагодження та забезпечення ефективності транскордонних зв'язків для України є надзвичайно актуальними, адже її регіони володіють значним потенціалом такої форми міжнародного співробітництва (більшість областей України та Автономна Республіка Крим є прикордонними).

Особливого стратегічного значення набуває транскордонне співробітництво на західному кордоні України, до якого максимально наблизилися кордони Європейського Союзу (далі – ЄС). Для України на сучасному етапі це означає, що транскордонне співробітництво може стати важливим елементом інтеграції до Європейського Співтовариства, що пришвидшує євроінтеграційні процеси в країні, враховуючи принципи регіоналізації та локального розвитку.

У розвинених європейських країнах нагромаджено значний досвід транскордонного співробітництва. Як наслідок регіони ЄС відіграють важливу роль у формуванні загальноєвропейської політики. Натомість регіони України перебувають на етапі налагодження транскордонних зв'язків із регіонами інших країн. Досвід зарубіжних країн, які вже стали повноправними членами ЄС, свідчить, що співробітництво регіонів країни з регіонами країн європейської спільноти може стати ефективним засобом пришвидшення вступу України до ЄС. З огляду на це, актуальним питанням залишається активізація вже існуючих та налагодження нових зв'язків між регіонами України та регіонами країн ЄС, що мають статус прикордонних. Окрім того транскордонне співробітництво дозволить Україні запозичити досвід розвинених європейських країн щодо політики регіонального розвитку.

Необхідність транскордонного співробітництва регламентовано в ряді нормативно-правових документів. Так, згідно із Планом дій “Україна – Європейський Союз” у частині “Транскордонне та регіональне співробітництво” передбачено розширення контактів та співробітництва на транскордонному та регіональному рівнях із сусідніми новими державами-членами ЄС шляхом

використання можливостей та викликів, що виникають внаслідок розширення ЄС [1]. Незважаючи на декларування важливості транскордонного співробітництва, на сучасному етапі спостерігаємо формальність його зв'язків, що дозволяє говорити про існування ряду актуальних вирішення проблем. З огляду на це, дослідження сучасного стану та перспективних напрямків розвитку транскордонного співробітництва регіонів України та ЄС, основних форм реалізації транскордонних зв'язків є надзвичайно важливими та вимагають постійного відстеження ефективності виконання намічених цілей та стратегічних завдань.

У вітчизняній та зарубіжній літературі, з огляду на сучасні тенденції зовнішньоекономічних орієнтирів, проблемам транскордонного співробітництва приділено достатньо уваги. Особливості транскордонного співробітництва та його значення для соціально-економічного розвитку регіонів вивчали у своїх працях такі вчені, як А. Балян, П. Беленький [2], О. Білорус, В. Буткін, О. Верстяк, В. Гавриленко, С. Жуков [3], Н. Ісакова, В. Кифяк [4], А. Кредісов, М. Ліванець, Н. Мікула [5, 6], О. Мілашовська, П. Нікіфоров [7], М. Смолень, І. Сторонянська [8], І. Студеніков, Р. Федан, О. Філіповська [9], В. Цеханович, І. Школа, Ю. Шолох та інші. Проте їх дослідження дуже мало торкаються особливостей транскордонного співробітництва в галузі туризму як однієї з провідних галузей національної економіки багатьох європейських країн, яка має стратегічне значення для соціально-економічного розвитку України та окремих її регіонів.

Метою статті є визначення суті транскордонного співробітництва в галузі туризму та основних форм його реалізації. Цілями статті є:

- аналіз наукових підходів тлумачення поняття транскордонного співробітництва, визначення позитивних аспектів його впливу на розвиток прикордонних регіонів, а також перешкод, які стримують ефективність співробітництва в галузі туризму;

- огляд нормативно-правової бази, зокрема ратифікованих міжнародних документів, які регулюють відносини транскордонного співробітництва в галузі туризму;

- характеристика основних форм транскордонного співробітництва в галузі туризму, які можуть бути поширеними на території України;

- формулювання пропозицій щодо покращення стану транскордонного співробітництва регіонів України та регіонів країн-членів ЄС у галузі туризму.

У програмах транскордонного співробітництва співпраця в галузі туризму посідає одне з чільних місць, адже туризм для більшості регіонів є стратегічною сферою регіонального розвитку. Доцільність транскордонного співробітництва в туризмі обумовлюється високим ступенем залежності галузі від розміщення на відповідних територіях природно-рекреаційних об'єктів та стану довкілля, які формують туристичну привабливість території, а також специфікою державного регулювання галузі через високу залежність туризму від інших галузей національної економіки. Таким чином, у розвитку туризму на відповідних територіях можуть бути зацікавлені регіони різних країн, які поєднані спільними туристичними об'єктами, проте розділені державним кордоном.

У науковій літературі та діючих нормативно-правових документах трактування змісту транскордонного співробітництва є неоднозначним. У літературних джерелах можна зустріти поняття міжтериторіального, міжрегіонального та транскордонного співробітництва. Міжтериторіальне співробітництво не обмежує тип адміністративно-територіальної одиниці, яка є суб'єктом транскордонних зв'язків, тобто це може бути

не лише регіон, але й окремі райони (зокрема, які належать до різних областей країни), міста, інші населені пункти. Міжрегіональне співробітництво є значно ширшим поняттям та передбачає зв'язки між регіонами, що можуть знаходитись як у межах однієї країни, так і в межах різних країн. Міжрегіональне співробітництво набуває ознак транскордонного, якщо його суб'єкти розташовані у різних країнах та мають спільні кордони або географічно наближені один до одного.

Згідно із чинним законодавством України, поняття транскордонного співробітництва визначають як спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством [10]. Таке визначення акцентує увагу на тому, що суб'єктами транскордонного співробітництва є передусім державні структури та не враховує, що в сучасних умовах ефективність транскордонних зв'язків значною мірою залежить від участі у відповідних їх формах громадських організацій та суб'єктів бізнесу, які можуть створювати додаткові резерви щодо залучення фінансових ресурсів для реалізації відповідних проектів.

У наукових працях вітчизняних вчених визначення змісту транскордонного співробітництва впливає з особливостей його прояву в різних сферах соціально-економічного життя та міжнародного середовища. Так, В. Кифяк зазначає, що міжтериторіальне і транскордонне співробітництво є важливими інструментами, які формують механізм регіонального розвитку поряд із спеціальними режимами інвестиційної діяльності, вільними економічними зонами, науково-технічними та індустріальними парками [11]. П. Беленський та Н. Мікула визначають транскордонне співробітництво як специфічну сферу реалізації міжнародних відносин на регіональному рівні, яка відрізняється необхідністю і можливістю активного їх використання, наявністю спільного кордону, потребою спільного вирішення проблем екологічної безпеки, більш ширшого взаємного спілкування населення сусідніх держав та значно вищим навантаженням на соціально-економічну інфраструктуру [12]. Н. Мікула зазначає, що розвиток транскордонного співробітництва при збереженні специфіки самобутності та індивідуальності кожної зі сторін значною мірою дозволяє успішно вирішувати локальні проблеми, максимально використовуючи національний потенціал, та поступово згладжувати рецидиви периферійності у соціально-економічному розвитку прикордонних територій на благо їх населення та держав загалом, сприяти зусиллям ЄС щодо реалізації завдання переходу від "Європи країн – до Європи регіонів" [13]. На думку П. Нікіфорова, транскордонне співробітництво є однією з форм зближення вітчизняної економіки із національними економіками сусідніх держав [14]. О. Філіповська акцентує увагу на можливості оптимального поєднання при транскордонному співробітництві зусиль і ресурсів прикордонних регіонів та суміжних територій двох або більше країн із метою вирішення спільних проблем [15].

Окремі вітчизняні вчені виділяють суміжні з транскордонним співробітництвом поняття. Так, В. Шевченко-Марсель та О. Другов виділяють поняття транскордонності як зв'язку (сукупності політичних, економічних та соціальних чинників, які виникають у процесі транскордонного співробітництва), що накладається на прикордонні регіони сусідніх країн із їх геополітичним

розташуванням [16]. В. Ляшенко та Ю. Макогон визначають поняття транснаціонального регіоналізму, що перетинає межі сусідніх держав, викликаний тими обставинами, що майже у всіх державах світу політичні та економічні центри, як правило, концентруються в глибині території, відповідно до чого розвивається інфраструктура [17].

Зважаючи на дефініції транскордонного співробітництва у нормативно-правових документах, трактування його суті науковцями і практиками, а також враховуючи специфіку транскордонних зв'язків у туризмі, можна визначити поняття транскордонного співробітництва в галузі туризму як встановлення взаємовідносин між суб'єктами туристичної діяльності, територіальними громадами, місцевими органами виконавчої влади, громадськими організаціями з відповідними інститутами інших держав та міжнародними організаціями щодо реалізації спільних рішень у галузі туризму. Основними завданнями транскордонного співробітництва в галузі туризму можуть бути: створення сприятливих умов розвитку туристичного підприємництва; ефективне використання туристично-рекреаційного потенціалу територій в контексті концепції збалансованого розвитку; підвищення соціально-економічного ефекту від галузі для регіону.

Для ефективності транскордонних зв'язків важливо виділити основні етапи цього процесу (так звані еволюційні цикли): 1) економічні відмінності між регіонами – мінімальні, міжрегіональної зв'язки – мінімальні; 2) початкова економічна спеціалізація регіонів, посилення взаємодії; 3) посилення спеціалізації, формування стійких економічних зв'язків і міжрегіональних економічних систем; 4) криза, втрата значимості економічної спеціалізації регіонів, розпад зв'язків (перехід до стадії 1 наступного циклу) [18]. На різних етапах управлінські рішення набувають різнонаправленого стратегічного забарвлення. Для ефективної співпраці в галузі туризму важливо максимально подовжити 3 етап, реалізуючи найбільш масштабні програми та проекти, які вимагають значних фінансових та трудових затрат, проте в майбутньому дозволять значно підвищити рівень конкурентоспроможності регіонального туристичного продукту.

Організаційну структуру транскордонного співробітництва формують державні органи, комерційні та громадські організації, основною метою функціонування яких є підтримка співробітництва на визначених територіях. На сьогодні основними такими структурами є: в Україні – Рада з питань співробітництва між Україною і Європейським Союзом, Міжвідомча комісія з питань розвитку транскордонного співробітництва та євро регіонів, Інститут транскордонного співробітництва та європейської інтеграції; в Європі – Асоціація регіонів Європи, Рада гмін регіонів Європи, Конгрес локальних органів влади і регіональних Рад Європи, Комітет регіонів ЄС та інші. Суб'єктами транскордонного співробітництва в галузі туризму в Україні є також Міністерство культури і туризму та його територіальні управління, Державна служба туризму і курортів (підвідомча Міністерству культури і туризму), управління (відділи) туризму місцевих органів державної влади, спеціалізовані громадські організації, а також туристичні підприємства.

Транскордонне співробітництво в Україні у різних сферах економічного життя, зокрема туристичній, здійснюється відповідно до чинної нормативно-правової бази та ратифікованих міжнародних документів. Найбільш важливими серед них є:

1. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (Мадрид. Дата підписання: 21.05.1980 р.

Дата набуття чинності: 22.12.1993 р.), затверджена Постановою Верховної Ради України “Про приєднання України до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями” № 3384-ХІІ від 14.07.1993 р.

2. Закон України “Про транскордонне співробітництво” №1861-IV від 24.06.2004 р.

3. Постанова Кабінету Міністрів України “Деякі питання розвитку транскордонного співробітництва та євро регіонів” №587 від 29.04.2002 р.

4. Рекомендації парламентських слухань “Про інтенсифікацію співробітництва України з Європейським Союзом у рамках євро регіонів та перспективи транскордонного співробітництва”, схвалені Постановою Верховної Ради України №1242-V від 27.06.2007 р.

5. Наказ Міністерства Економіки України “Про затвердження Порядку підготовки проектів (програм) транскордонного співробітництва, зразків листка реєстрації висновків попереднього розгляду проекту (програми) транскордонного співробітництва, листка результатів оцінювання проекту (програми) транскордонного співробітництва” №158 від 03.06.2005 р.

Важливими документами регулювання міжрегіональних відносин у рамках транскордонного співробітництва є програми сусідства “Польща – Україна – Білорусь” (Волинська, Закарпатська, Львівська області), “Угорщина – Словаччина – Україна” (Закарпатська область), “Румунія – Україна” (Закарпатська, Івано-Франківська, Одеська, Чернівецька області).

Оцінка ефективності нормативно-правового поля регулювання транскордонного співробітництва в Україні є неоднозначною. Більшість фахівців традиційно схиляються до думки про значні недоліки нормативно-правових документів. На нашу думку, на сучасному етапі розвитку транскордонних взаємовідносин та з огляду на можливості регіонів (особливо щодо рівня кадрового забезпечення), така нормативно-правова база є цілком достатньою та створює базові умови для використання можливостей транскордонного співробітництва. Іншим питанням є незадовільний стан реалізації програм сусідства та окремих їх проектів. Гранти програм періодично оголошуються у засобах масової інформації та на спеціалізованих Internet-порталах, проте відсутній прозорий механізм висвітлення процесу подальшої реалізації обраних проектів та оцінки їх впливу на розвиток туристичної галузі, що є суттєвим недоліком ефективності програм транскордонного співробітництва.

Часто невдачі транскордонного співробітництва є наслідком недоліків прикордонних територій, якими найчастіше є брак фінансових ресурсів для забезпечення реалізації проектів, недостатній досвід державних структур у співпраці, особливо на регіональному рівні, відсутні навички стратегічного планування розвитку, обмеження в інформаційному просторі, низький рівень ініціатив на локальному рівні тощо.

На ефективність транскордонного співробітництва суттєво впливає різниця у розвитку галузей сторін. Значна диференціація у рівні розвитку туризму прикордонних регіонів України та країн ЄС зумовлює у цьому плані певні труднощі, проте, з іншого боку, дозволяє запозичити досвід в управлінні туристичною галуззю “слабшої сторони” у “сильнішої”. Труднощі співробітництва можуть виникати через різну концентрацію повноважень регіональної влади щодо централізованого державного управління. Так, в Україні та Румунії регіональна влада є обмеженою, а

в Польщі ступінь децентралізації державного управління є достатньо високим. Таким чином, місцеві органи державної влади Польщі мають більше повноважень і можливостей у самостійному прийнятті управлінських рішень щодо розвитку туризму в регіоні, а в Україні та Румунії прийняття відповідних рішень вимагає затвердження на загальнодержавному рівні, що не завжди відповідає регіональним інтересам та створює часові диспропорції при необхідності оперативного вирішення існуючих проблем.

Для ефективності транскордонного співробітництва важливого значення набуває інформаційне забезпечення з метою стимулювання інформаційного обміну між суб'єктами, посилення та поглиблення добросусідських взаємин між територіальними громадами і властями. У транскордонному співробітництві недопустимою є інформаційна асиметрія, при якій виникає нерівномірне інформаційне забезпечення суб'єктів [19].

Існуючі труднощі транскордонного співробітництва потрібно розуміти та усувати. Лише за таких умов можна досягти очікуваних позитивних результатів від зовнішніх зв'язків прикордонних регіонів України та отримати бажаний соціально-економічний ефект.

Для розуміння суті транскордонного співробітництва в галузі туризму важливо визначити основні форми його реалізації (табл. 1). До них належать такі:

1. Єврорегіони. Загалом, у Європі налічується майже 120 єврорегіонів, які є досить поширеною формою транскордонного співробітництва. На території України функціонують такі єврорегіони: Карпатський (із 1993 р.), Буг (із 1995 р.), Нижній Дунай (із 1998 р.), Верхній Прут (із 2000 р.), Дніпро (із 2003 р.), Слобожанщина (із 2003 р.), до яких залучені Волинська, Чернівецька, Закарпатська, Одеська, Івано-Франківська та Львівська області України, а від прикордонних іноземних держав – адміністративно-територіальні одиниці Польщі, Білорусі, Румунії, Словаччини, Угорщини, Молдови, Австрії, Німеччини та Франції. Туризм у єврорегіонах є одним із основних напрямків співпраці.

2. Міжрегіональні агломерації. Такі об'єднання, які мають зовнішньоекономічні орієнтири, на сьогодні мало поширені. В Україні існують окремі регіональні агломерації в межах одного регіону, наприклад “Дрогобиччина”, яка об'єднує міста Дрогобич, Борислав, Стебник, Трускавець та інші населені пункти Дрогобицького району Львівської області. Основним завданням міжрегіональних агломерацій є несутеречливість розвитку одного населеного пункту для розвитку інших населених пунктів чи регіону загалом. Такі агломерації є особливо ефективними для узгодження інтересів промислових регіонів і туристичних рекреаційних зон.

Таблиця 1

**Основні форми транскордонного співробітництва
в галузі туризму та їх характеристика**

Форма	Характеристика
1	2
Як територіальні утворення в межах визначених адміністративно-територіальних одиниць різних країн	
Єврорегіони	Організаційні форми співробітництва адміністративно-територіальних одиниць європейських держав, що здійснюються відповідно до дво- або багатосторонніх угод про транскордонне співробітництво [20] та передбачають визначення територіальних меж впливу та відповідної організаційної структури

Закінчення табл. 1

1	2
Міжрегіональні агломерації	Міжрегіональні утворення, які об'єднують на добровільних засадах певну кількість міських, сільських та інших населених пунктів, що розміщені на території різних країн, але мають спільні рекреаційні, економічні, екологічні, соціальні, культурно-побутові та інші інтереси
Як окремі суб'єкти туристичної діяльності	
Транскордонні туристичні кластери	Об'єднання суб'єктів туристичної діяльності із підприємствами суміжних галузей, що беруть участь у формуванні кінцевого туристичного продукту
Як офіційні документи з визначеними напрямками практичної реалізації стратегічних рішень	
Стратегії транскордонного співробітництва і міжрегіонального розвитку	Документи, затверджені відповідними нормативно-правовими актами, які визначають мету співробітництва (місію), основні стратегічні напрямки її досягнення та є основою для розробки програм і проєктів у туристичній галузі
Двосторонні угоди, затверджені на загальнодержавному рівні	Документи, підписані представниками центральних органів виконавчої влади на взаємовигідній основі, які визначають конкретні права та обов'язки сторін на встановлений термін щодо реалізації спільних заходів у туристичній галузі
Угоди, статuti та протоколи між органами місцевої державної влади	Документи, підписані представниками місцевих органів державної влади на взаємовигідній основі, які визначають пріоритети співробітництва між конкретними територіями в галузі туризму
Програми	Документи, які дозволяють виокремити конкретні заходи, визначити їх виконавців та джерела фінансування у відповідні терміни для реалізації стратегічних завдань туристичної галузі
Проєкти	Документи, які передбачають досягнення конкретних завдань щодо створення чи вдосконалення туристичного продукту, розбудови туристичної інфраструктури, покращення умов ведення туристичної діяльності тощо

3. Транскордонні туристичні кластери. Така форма транскордонного співробітництва в Україні розвинена слабо і визначається переважно внутрірегіональним спрямуванням. Розвиток транскордонних туристичних кластерів дозволяє отримати низку переваг, зокрема об'єднати зусилля суб'єктів туристичної діяльності прикордонних територій, зменшити витрати на виробництво та просування туристичного продукту, полегшити доступ до інформації виробників і споживачів туристичних послуг. Основною метою таких кластерів є забезпечення зростання конкурентоспроможності туристичного продукту, який формується зусиллями всіх учасників.

4. Стратегії транскордонного співробітництва і міжрегіонального розвитку. Прикладом може бути підписана Стратегія транскордонного співробітництва між містами Люблін, Львів, Івано-Франківськ і Луцьк, в якій туризм визнано однією з десяти пріоритетних галузей для співробітництва [21].

5. Двосторонні угоди, затверджені на загальнодержавному рівні. Наприклад, міжурядова Угода між Україною і Польщею про міжрегіональне співробітництво від 24.06.1993 р., у якій закладені правові засади розвитку двостороннього співробітництва між регіонами країн [22].

6. Угоди, статuti та протоколи між органами місцевої державної влади, які мають конкретне спрямування. Наприклад, Угода про міжрегіональне співробітництво між Івано-Франківською областю та повітом Марамуреш Румунії, підписана 29.03.2008 р. Одним із пунктів угоди передбачена співпраця в туристичній галузі [23].

7. Програми. Через, програми ЄС INTEREG, PHARE CBC, TACIS CBC, PHARE CREDO, MEDA, CARDS, LACE, здійснюється фінансова підтримка проектів міжрегіонального і транскордонного співробітництва. На території Волинської, Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської, Одеської, Чернівецької та Тернопільської областей поширюється дія програми CADSES, яка реалізується в рамках INTEREG.

8. Проекти, зокрема ті, що фінансуються міжнародними організаціями в рамках виконання програм транскордонного співробітництва. Наприклад, проект “Сталий розвиток Турківської транскордонної зони”, що виконується за фінансової підтримки ЄС у рамках Програми малих проектів транскордонного співробітництва TACIS спільно з Агенцією регіонального розвитку та європейської інтеграції та охоплює цілі налагодження співпраці між Турківським районом Львівської області та сусіднім Бещанським повітом Підкарпатського воєводства Польщі.

Зазначені форми транскордонного співробітництва дозволяють залучати значні фінансові ресурси сторін та міжнародних організацій у розвиток туристичної галузі прикордонних територій. Так, фінансова підтримка проектів міжрегіонального і транскордонного співробітництва надається через вже згадані програми ЄС INTEREG, PHARE CBC, TACIS CBC, PHARE CREDO, MEDA, CARDS, LACE, а також такі фонди, як: Євразія, Сороса, Чарльза Стюарта Мотта, Рокфелерів та інші.

Найвищою формою транскордонного співробітництва є євrorегіон, який передбачає формування окремих управлінських інститутів, розроблення та реалізацію спільних стратегічних рішень із метою вирішення низки поставлених перед регіонами завдань. Проте транскордонне співробітництво може відбуватись і на найнижчому рівні – між суб’єктами туристичної діяльності. Міжрегіональна інтеграція фірм, формами якої є переважно транскордонні кластери, а також трансрегіональні бізнес-групи та міжрегіональні територіально-виробничі комплекси, стає на сьогодні все більш поширеною та є ефективним способом входження туристичного підприємства на європейський ринок туристичних послуг. Сприятливим фактором для її активізації є підписана угода з ЄС про участь підприємств України в Європейському реєстрі бізнесу, що створює додаткові можливості пошуку зарубіжних партнерів та реалізації спільних проектів у туризмі.

Таким чином, можливості транскордонного співробітництва є дуже широкими, проте в Україні його форми використовуються вкрай неефективно. Тому важливо визначити основні заходи, які б допомогли подолати існуючі труднощі та дозволили підвищити ефективність використання туристичного потенціалу прикордонних регіонів. Основними напрямками активізації транскордонного співробітництва між регіонами України та регіонами країн-членів ЄС у галузі туризму повинні бути:

1. У нормативно-правовому забезпеченні:

– подальша гармонізація нормативно-правової бази регулювання туризму в Україні з європейськими стандартами, а також системи стандартизації та сертифікації підприємств туристичної, готельної і курортної сфер;

– моніторинг ефективності виконання затверджених нормативно-правових документів, а також програм добросусідства, які визначають напрямки транскордонного співробітництва в галузі туризму;

– лібералізація формальностей, пов'язаних з в'їздом іноземців до України, а також в'їздом українських громадян до країн-членів ЄС, створення сприятливих умов для розвитку транзитного туризму;

– укладення нових та активізація співпраці щодо вже укладених дво- і багатосторонніх угод між Україною та країнами-членами ЄС для співробітництва в галузі туризму.

2. В організаційному забезпеченні:

– підвищення ефективності функціонування інституційних структур на регіональному рівні, які у прикордонних регіонах повинні відігравати роль рушіїв транскордонного співробітництва;

– підвищення кваліфікації державних службовців місцевих органів державної влади для активізації транскордонного співробітництва;

– удосконалення системи підготовки туристичних кадрів України з урахуванням можливостей навчання і стажування у спеціалізованих навчальних закладах країн-членів ЄС.

3. У фінансовому забезпеченні:

– сприяння залучення інвестицій у розбудову туристичної інфраструктури України, зокрема в мережі міжнародних транспортних коридорів;

– створення фондів акумуляції фінансових ресурсів, які б спрямовувались на підвищення ефективності реалізації форм транскордонного співробітництва.

4. В інформаційному забезпеченні:

– висвітлення результатів реалізації форм транскордонного співробітництва в галузі туризму у засобах масової інформації;

– організація інформаційно-промоційних заходів (рекламних кампаній, ознайомчих турів по Україні, прес-конференцій, участі у міжнародних спеціалізованих виставках) із метою активного висвітлення культурно-мистецьких та спортивних заходів в Україні у зарубіжних засобах масової інформації, пошуку нових партнерів;

– організація та участь у спільних науково-практичних заходах із проблем розвитку туризму (конференціях, круглих столах, семінарах тощо).

Висновки

Отже, активізація зв'язків із європейськими країнами через активне використання форм транскордонного співробітництва є вкрай важливою, враховуючи прагнення України стати повноправним членом ЄС, вигідне геополітичне положення регіонів країни та їх значний туристично-рекреаційний потенціал. Основними формами транскордонного співробітництва в галузі туризму можуть бути єврорегіони, міжрегіональні агломерації, транскордонні туристичні кластери, стратегії, угоди (затверджені на загальнодержавному та регіональному рівнях), програми, проекти. Аналіз сучасного стану транскордонних зв'язків прикордонних регіонів України доводить про неефективність реалізації більшості проектів, недостатнє висвітлення результатів співробітництва для громадськості та існування інших суттєвих проблем. Покращення існуючої ситуації щодо незадовільного стану транскордонного співробітництва регіонів України з регіонами ЄС вимагає системних рішень, реалізація яких повинна: створити сприятливі умови для співпраці в галузі туризму, підвищити рівень соціально-економічного становища прикордонних регіонів; вирішити низку важливих проблем, зокрема щодо матеріального добробуту населення через створення нових робочих місць, покращення стану доріг, сфери торгівлі, ресторанного і готельного бізнесу тощо; перетворити прикордонні регіони з периферійних зон на

повноправних партнерів ЄС. Перспективами подальших досліджень можуть бути оцінка впливу окремих форм транскордонного співробітництва в туристичній галузі на соціально-економічний розвиток відповідних територій та розроблення конкретних проектів співпраці, зокрема створення транскордонного туристичного кластера.

Література

1. План дій “Україна – Європейський Союз” [Електронний ресурс] // Режим доступу : [http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi: javascript:OpenDoc\('994_693'\)](http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi: javascript:OpenDoc('994_693')).
2. Беленський П. Ю. Підходи до формування концепції транскордонного співробітництва області / П. Ю. Беленський, Н. А. Мікула // Проблеми транскордонного співробітництва [Текст] : зб. наук. пр. — Львів : ІРД НАНУ, 1995. — С. 4—13.
3. Жуков С. А. Проблеми і перспективи інформаційно-маркетингового забезпечення транскордонного співробітництва / С. А. Жуков, І. М. Чучка // Актуальні проблеми економіки [Текст]. — 2007. — № 10 (76). — С. 74—81.
4. Кифяк В. Функціонування єврорегіону “Верхній Прут” та його роль в інтеграційних процесах України / В. Кифяк // Економіка України [Текст]. — 2008. — № 6 (559). — С. 65—72.
5. Мікула Н. Теоретико-методологічна та практичні аспекти функціонування єврорегіонів / Н. Мікула // Регіональна економіка [Текст]. — 2004. — № 4(34). — С. 53—63.
6. Беленський П. Ю. Підходи до формування концепції транскордонного співробітництва області... — С. 4—13.
7. Нікіфоров П. О. Чинники активізації транскордонного співробітництва в регіоні / П. О. Нікіфоров, Н. А. Чемісова // Регіональна економіка [Текст]. — 2007. — №1 (43). — С. 35—43.
8. Сторонянська І. З. Еволюційна концепція міжрегіональних інтеграційних процесів / І. З. Сторонянська // Економіка та право [Текст]. — 2007. — № 2(18). — С. 42—46.
9. Філіповська О. О. Транскордонне співробітництво: Україна – Польща – Білорусь (інструменти фінансового забезпечення) / О. О. Філіповська // Регіональна економіка [Текст]. — 2007. — № 1 (43). — С. 43—55.
10. Про транскордонне співробітництво [Електронний ресурс] : Закон України №1861-IV від 24.06.2004 р. // Режим доступу : [http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi: javascript:OpenDoc\('1861-15'\)](http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi: javascript:OpenDoc('1861-15')).
11. Кифяк В. Функціонування єврорегіону “Верхній Прут” та його роль в інтеграційних процесах України... — С. 65—72.
12. Беленський П. Ю. Підходи до формування концепції транскордонного співробітництва області... — С. 4—13.
13. Мікула Н. Теоретико-методологічна та практичні аспекти функціонування євро регіонів... — С. 53—63.
14. Нікіфоров П. О. Чинники активізації транскордонного співробітництва в регіоні... — С. 35—43.
15. Філіповська О. О. Транскордонне співробітництво: Україна – Польща – Білорусь (інструменти фінансового забезпечення)... — С. 43—55.
16. Шевченко-Марсель В. Шляхи активізації фінансово-інвестиційної діяльності в транскордонному регіоні / Вікторія Шевченко-Марсель, Олексій Другов // Регіональна економіка [Текст]. — 2003. — № 3 (29). — С. 55—62.

17. Ляшенко В. До питання про необхідність багатовекторного міжрегіонального та транскордонного економічного співробітництва / В'ячеслав Ляшенко, Юрій Макогон // Регіональна економіка [Текст]. — 2002. — № 1 (23). — С. 99—107.

18. Сторонянська І. З. Еволюційна концепція міжрегіональних інтеграційних процесів / І. З. Сторонянська // Економіка та право [Текст]. — 2007. — № 2 (18). — С. 42—46.

19. Жуков С. А. Проблеми і перспективи інформаційно-маркетингового забезпечення транскордонного співробітництва... — С. 74—81.

20. Про транскордонне співробітництво...

21. Луцьк від Стратегії транскордонного співробітництва очікує особливого прогресу у розвитку транспортної інфраструктури та туристичної галузі [Електронний ресурс] // Режим доступу : http://www.zik.com.ua/index.php?news_id=114026.

22. Угода про міжрегіональне співробітництво між Урядом України та Урядом Республіки Польща від 24.06.1993 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : [http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi;javascript:OpenDoc\('616_171'\)](http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi;javascript:OpenDoc('616_171')).

23. Івано-Франківщина та повіт Марамуреш (Румунія) відтепер мають угоду про міжрегіональне співробітництво [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.fin.org.ua/newws.php?i=574846>.

М. Біл'

**TRANSFRONTIER COLLABORATION OF UKRAINE'S REGIONS
IN TOURISM INDUSTRY:
MODERN STATE AND BASIC DIRECTIONS OF DEVELOPMENT**

The essence of transfrontier collaboration in tourism industry is analysed. The basic forms of transfrontier collaboration in tourism industry are defined, the use of which will allow to promote efficiency of tourism potential realization in the frontier regions of Ukraine. The basic directions of transfrontier collaboration intensification in tourism industry between Ukraine and the EU are offered.

Key words: transfrontier collaboration, tourism, European region, transfrontier tourist cluster.